

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кредитно-економічний факультет

Кафедра банківської справи

Допустити до захисту

Завідувач кафедри \_\_\_\_\_

(підпис)

д.е.н., професор Кузнєцова Л.В.

“ \_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 2017 року

**Дипломна робота**

**на здобуття  
освітньо-кваліфікаційного рівня магістра**

**з теми: ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ  
БАНКУ**

Виконала: студентка 6 курсу, 3 групи  
спеціальності  
8.03050802 «Банківська справа»

Пінчукова Наталя Ігорівна

Керівник: канд. екон. наук, доцент  
Тарасевич Наталія Вадимівна

Рецензент: Подпаная Л.В.

ОДЕСА - 2018 року

## ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ У БАНКАХ.....	5
1.1 Ризик як базовий елемент системи ризик-менеджменту.....	5
1.2 Поняття ризик-менеджменту в банківській діяльності.....	15
1.3 Методи оцінки ризиків та проблеми системи управління банківськими ризиками.....	28
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ ПАТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ».....	36
2.1 Аналіз кредитного ризику ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».....	36
2.2 Дослідження ризику ліквідності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».....	51
2.3 Управління ринковим ризиком ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».....	55
Висновки до другого розділу.....	63
РОЗДІЛ III. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКАХ.....	64
3.1 Характеристика міжнародних систем нормативного забезпечення ризик-менеджменту та удосконалення систем управління банківськими ризиками...	64
3.2 Стрес-тестування ризиків в системі ризик-менеджменту ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».....	78
Висновки до третього розділу.....	84
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	94

## ВСТУП

*Актуальність теми.* Банківська діяльність неможлива без ймовірності настання ризиків у процесі проведення банківських операцій. У сучасних умовах ринкової економіки є актуальним вироблення концепції розвитку ефективної системи ризик-менеджменту в банках України. Йдеться не тільки про вдосконалення техніки управління, а також про вироблення комплексу діючих принципів, що дадуть можливість спростити і поліпшити якість управління банківськими ризиками.

Однією з найважливіших ланок роботи сучасного банку є оцінювання ризиків. Банки у своїй діяльності повинні намагатися створити комплексну систему ризик-менеджменту, яка б забезпечувала надійний процес виявлення, оцінювання, контролю та моніторингу всіх видів ризику на всіх рівнях організації, зокрема з урахуванням взаємозв'язку між різними категоріями ризиків, а також вирішувала питання конфлікту завдань між необхідністю отримання доходу та мінімізації ризиків.

*Мета та завдання дослідження.* Метою дипломної роботи є розкриття сутності функціонування системи ризик-менеджменту в банках, визначення проблем і перспектив розвитку управління ризиками банківської системи в Україні.

Завданнями дипломної роботи є:

- дослідити теоретичні засади організації системи ризик-менеджменту в банках;
- визначити чинники, які впливають на процес формування системи ризик-менеджменту в банківських установах;
- проаналізувати сучасний стан системи банківського ризик-менеджменту в Україні;
- розглянути проблеми системи банківського ризик-менеджменту;

- оцінити рівень ризиків банківської установи та з'ясувати напрямки їх зменшення.

- запропонувати шляхи вдосконалення процесів вітчизняної системи банківського ризик-менеджменту.

*Об'єктом дослідження* дипломної роботи є механізм функціонування системи банківського ризик-менеджменту.

*Предметом дослідження* є теоретичні, практичні та організаційні основи банківського ризик-менеджменту.

*Наукова новизна:* набули подальшого розвитку теоретичні засади формування системи ризик-менеджменту банку та оцінювання банківських ризиків; поглиблені методики оцінки банківських ризиків в умовах ризик орієнтованої стратегії банку; обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення системи ризик-менеджменту банку.

*Методологія дослідження.* Використовувались наступні методи дослідження: структурно-логічний аналіз - при побудові логіки та структури роботи; метод порівняння; метод аналізу і синтезу; абстрагування від несуттєвого при виявленні основних факторів, які впливають на систему управління ризиками банку; різноманітні прийоми статистичних методів.

*Інформаційною базою дослідження* є наукові публікації та монографічні видання вітчизняних і закордонних вчених, статті вітчизняних і зарубіжних вчених у економічних виданнях, науково-дослідні матеріали, електронні ресурси, нормативно-законодавчі акти України, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, агентств, дані звітності офіційних статистичних збірників, звітності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

*Практична цінність отриманих результатів* дипломного дослідження полягає в поглибленні наукового обґрунтування особливостей організації системи ризик-менеджменту вітчизняних банківни в сучасних умовах.

## Висновки до третього розділу

Нестабільність світової економіки і банкрутство багатьох компаній стимулюють розроблення і впровадження міжнародних, національних та корпоративних стандартів ризик-менеджменту. У деяких країнах Європи та світу вже існують такі стандарти. При цьому в нашій країні відсутні такі нормативні акти. Слід зазначити, що є відмінності у трактуванні основних понять, підходів до визначення внутрішніх і зовнішніх ризиків та, відповідно, побудови організаційних схем процесу ризик-менеджменту.

Важливість створення в банку якісно структурованої та незалежної системи управління ризиками у світлі сучасних кризових явищ у фінансовій сфері не потребує особливого обґрунтування. Відсутність ефективної системи управління ризиками може в кінцевому результаті привести банк до виникнення значних проблем. Окремий недооцінений банківський ризик перетворюється в ризик структурний та завдає збитки цілому банку. Однак, необхідно зрозуміти, що повністю уникнути ризиків у банківській діяльності неможливо, а тому мета процесу управління ризиками в банку полягає не в повному їх уникненні, а в обмеженні та мінімізації їх впливу.

У третьому розділі проведено порівняння зарубіжних практик з питань міжнародних стандартів управління ризиками. Визначені основні особливості сучасного розвитку нормативного забезпечення ризик-менеджменту.

Складовим елементом загальної системи ризик-менеджменту в банках повинне бути стрес-тестування. Проведення стрес-тестування ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» здійснювалось за допомогою сценарного аналізу, цільовими параметрами є чистий прибуток, власний капітал і чисті активи банку. Застосування стрес-тестів дає можливість дослідити рівень впливу факторів ризику при певних негативних ситуаціях, а їх результати допомагають оцінити вплив потенційно негативних подій на фінансовий стан банку та прийняти відповідні управлінські рішення.

## ВИСНОВКИ

Банківська система потребує ефективної організації системи ризик-менеджменту. Управління банківськими ризиками дозволяє мінімізувати вплив негативних наслідків на діяльність банку, покращити ефективність їх функціонування, примножити дохід та приріст капіталу. Впровадження в щоденну банківську практику конкретних методик та моделей регулювання банківських ризиків, удосконалення інструментів зниження цих ризиків дасть можливість не тільки підвищити надійність функціонування і прибутковість українських банків, але й покращити найважливіші показники діяльності банківської системи загалом.

Проведено дослідження основних видів банківської діяльності ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», які освітлюють становище банківської установи відносно величини ризиків. Отримані дані показали, що банк проводить ефективну політику щодо управління ризиками банківської діяльності. Усі нормативи, встановлені НБУ, які регулюють управління ризиками, виконуються банком, що говорить про ефективну політику, що ведеться в банківській установі для максимального зниження можливих ризиків, а також для прогнозування виникнення можливих втрат та збитків.

Зарубіжний досвід управління ризиками говорить про те, що українським законодавством не передбачено цілісне та всеоб'ємлююче застосування контролю з боку держави. Недосконалість системи, що використовується в українських банках говорить про те, що значна величина ризиків за існування належної системи контролю та моніторингу, могла б зменшитися, що б покращило становище банківських установ в Україні.

Необхідність більш детального розгляду цього питання є актуальним та потребує уваги як зі сторони банків, так і зі сторони держави. Необхідно зважати на міжнародні стандарти, що існують для зменшення рівня ризиків у

банківській діяльності, а також переймати досвід, що привів до успішних рішень та ефективного впливу на управління ризиками банківської системи.

Система ризик-менеджменту в банках потребує чітких принципів та дієвих заходів, що повинні виражатися у введенні відповідних лімітів, нормативів, а також підвищення уваги до процедури виявлення та оцінки ризиків. Крім того, на нашу думку, система ризик-менеджменту має постійно доповнюватися правилами, що мають враховувати зміни, які відбуваються загалом в економічній ситуації країни, та, зокрема, у сфері банківської діяльності.

Дослідження сучасного банківського сектора України виявило низький рівень системи ризик-менеджменту в банківських установах, тому було розроблено рекомендації щодо його покращення:

- висока кваліфікація членів групи. У групах управління ризиками необхідно зосередити потужні інтелектуальні ресурси для того щоб ці групи могли подавати керівництву обґрунтовані висновки та раціональні пропозиції

- чіткий розподіл обов'язків у середині групи. Не можна допускати щоб одні і ті ж співробітники брали участь у розробці стратегії ризиків і сліdkували за тим на скільки діяльність банку відповідає стратегії і, водночас, ініціювали б рішення про прийняття ризику і управління ним;

- розроблення досконалих каналів передач інформації, так як ефективність системи управління ризиком багато в чому залежить від якості інформаційної підсистеми, завдання якої полягає у відборі, зберіганні і наданні інформації на різні щаблі управління банком;

- визначеність особистих обов'язків. Необхідно окреслити посадові обов'язки ризик-менеджерів і чітко розмежувати повноваження банківського ризик-менеджменту і ризик-менеджменту окремих підрозділів;

- відповідальність за ризики. Якщо навіть у банку є банківська група ризик-менеджерів, то це не означає, що структурні підрозділи не повинні нести відповідальність за прийняті ними ризики, тим більше, що саме вони найкраще

знають природу цих ризиків і забезпечують перший рівень захисту банку від необґрунтованих ризиків;

Таким чином, достатність та збалансованість усіх ланок інфраструктури у системі управління ризиками потребує наявності: збалансування інформаційних потоків, тобто прийом, розподіл та перерозподіл інформації по структурних підрозділах, щодо наявних та можливих ризиків діяльності; оптимізації організаційної структури банку; створення на принципах ефективності груп ризик-менеджерів, як осіб, що несуть найбільшу відповідальність за управління ризиками.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вовк В.Я., Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008.- 463 с.
2. Банківські ризики / під ред. О. И. Лаврушіна, Н. И. Валенцевої. М. : КНОРУС, 2010. - 232 с.
3. Большой экономический словарь: 24800 терминов / под ред. А. Н. Азрилияна. М. : Ин-т новой экономики, 2002. – 1280 с.
4. Варламова Т. П. Большая экономическая энциклопедия / Т. П. Варламова, Н. А. Васильева, Л. М. Неганова. — М. : Эксмо, 2007. — 816 с.
5. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / под ред. А. Г. Грязновой. М. : Финансы и статистика, 2002. - 388 с.
6. Калініна Т. Н., Калініна Ю. В. Теорія ризиків комерційних банків. Е. : УГЭУ, 2012. – 444 с.
7. Панова Г. С. Анализ финансового состояния коммерческого банка. М. : Финансы и статистика, 2006. - 272с.
8. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия. - 4-е изд. - М.: ИНФРА-М, 2011. - 882с.
9. Белоглазова Г., Кроливецкая Л. Банковское дело. СПб. : Питер, 2008. — 400 с.
10. Воронин Ю. М. Управление банковскими рисками. М. : НОРМА, 2007. – 318 с.
11. Финансово-кредитный словарь : в 3 т. / гл. ред. Н. В. Гаретовский. М. : Финансы и статистика, 1988. Т. 3. - 511 с.
12. Кушлин В. И., Чичканов В. П. Энциклопедический словарь: современная рыночная экономика, государственное регулирование экономических процессов. М. : Изд во РАГС, 2004. – 748 с.
13. Пещанская И. В. Организация деятельности коммерческого банка: учеб. пособие. М. : ИНФРА М, 2001. – 320 с.
14. Шумский А. Общие принципы создания эффективной системы управления

рисками в коммерческом банке/ А. Шумский // Банковский менеджмент. – 2007. – № 2. – С. 21–29.

15. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.

16. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: постанова правління НБУ від 02.08.2004 №361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04/conv/page>.

17. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / за ред. А. О. Єпіфанова і Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с.

18. Классификация банковских рисков и их оптимизация / под ред. Е. В. Иода. 2-е изд., Т.: ТГТУ, 2002. - 120 с.

19.Кравченко І., Багратян Г., Мазіна Є. Банківська система та проблеми стратегічного розвитку // Вісник НБУ. – 2012 – № 1. – С. 7-15.

20. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент. Підручник./ Л.О. Примостка — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.

21. Денисенко, М. П. Кредитування і ризики: навч. посіб./ М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, В.Г. Кабанов, А.В. Ігнатенко, К.О. Чигирик. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 480с.

22. Арістова А.М., Шульга Н.П. Фінансовий менеджмент у банку. Опорний конспект лекцій. Київ, КНТЕУ, 2007. – 123 с.

23.Тарасевич Н.В. Фінансовий менеджмент у банку. Навчальний посібник / Н.В.Тарасевич. – Одеса: Ротапринт, 2009.- 186 с.

24. Прасолова С. П. Управління банківським ризиком ліквідності: актуальні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uccu.org.ua/handle/123456789/1151>.

25. Прасолова С. П. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uccu.org.ua/handle/123456789/1149>.

26. Савинская Н.А. Основи системної організації банківської діяльності. Ризики. Нагляд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.risk-manage.ru/research/finrisk/part2/](http://www.risk-manage.ru/research/finrisk/part2/).

27. Ліщенко Г. Організація процесу ризик-менеджменту в комерційних банках. [Електронний ресурс].- Режим доступу: [papers.univ.kiev.ua/.../Risk\\_Management\\_P](http://papers.univ.kiev.ua/.../Risk_Management_P).

28. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. [Текст] А.О Старостіна, В. А. Кравченко– К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2004. – 200 с.

29. Основи банківської справи та управління кредитними ризиками: Навч. посіб. / О.В. Гесць, В.М. Домрачев, С.Л. Лондар. – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2004. – 237 с.

30. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В. С. Стельмах (голова) та ін. — К.: Молодь: Ін Юре. 2001. — 680 с.

31. Косова, Т. Д. Методичний підхід до оцінки кредитних ризиків на основі стрес-тестування [Текст] / Т. Д. Косова, Є. М. Поздняков // Економічний часопис – XXI. – 2013. – № 1-2. – С. 59-62.

32. Кредитування та ризики: Навчальний посібник. / Денисенко М.П., Догмачев В.М., Кабанов В.Г., Ігнатенко А.В., Чигирин К.О. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 480 с.

33. Управління банківськими ризиками: Навч. посіб. / Л.О, Примостка, П.М. Чуб, Г.Т. Карчева та ін.; За заг. ред. д-ра екон. Наук, проф.. Л.О, Примостка. – К.: КНЕУ, 2007. – 600 с.

34. Швець Н.Р. Удосконалення систем управління банківськими ризиками в умовах глобалізації // Збірник наукових праць НУДПСУ. - № 1. - 2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/>.

35. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

36. Річна фінансова звітність ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.aval.ua>.

37. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: положення, затверджене постановою Правління Національного банку України від 28.07.2001 , №368. - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov>.

38.Тичина В. Впровадження системи управління ризиками в банку/ В. Тичина, О. Задніпровська// Вісник Національного банку України.-2004.-№8.- С. 18-22.

39. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків// Вісник Національного банку України.-2004.- №4.- С. 44-48.

40. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю.Бугель // Галицький економічний вісник. — 2010. — №2(27).— С.157-163.

41. Д`яконов К.М. Оптимізація ризику кредитного портфеля банку / К.М. Д`яконов // Наука й економіка. - 2010. - № 2 (18). - С. 35-41.

42. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі [Текст]: Монографія. / Л. О. Примостка – К.: КНЕУ, 2011. – 316 с.

43. Сало, І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с.

44. Волкова В.В. Управління ліквідністю як складова фінансової стійкості банку / В.В. Волкова, Н.І. Волкова // Збірник наукових праць. Харків.-2011.- №1 (10) . - С. 6-12.

45. Примостка Л. Фінансові інструменти і фінансові ризики: сутність, класифікація, аналіз (деякі аспекти МСБО 32) [Текст] / Л. Примостка // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. – № 4. – С. 49–55.

46. Бондаренко Л.А. Побудова системи ризик-менеджменту в комерційному банку // Фінанси України. – 2013. – № 9. – С. 85-93.

47. Уваров К., Куценко О. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: орієнтир на майбутнє // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 1. – С. 60–63.

48. Методичні вказівки з інспектування банків "Система оцінки ризиків" затв. Постановою Правління НБУ 15.03.2004 р. №104 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua).

49. Дослідження Агентства фінансових ініціатив «Аналіз систем ризик-менеджменту в банках України» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.afi.com.ua>.

50. Ваніна Д. А. Характеристика міжнародних систем нормативного забезпечення ризик-менеджменту // Науковий вісник ОНЕУ. – Одеса, 2013. - № 7 (186). – С. 49-56.

51. ISO 31000:2009 Ризик-менеджмент – Принципи й керівництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.pqm-online.com/assets/files/standards/iso\\_31000-2009\(r\).pdf](http://www.pqm-online.com/assets/files/standards/iso_31000-2009(r).pdf).

52. Risk Management Standard. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ferma.eu>.

53. Світова економіка та світові ринки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ereport.ru/>.

54. Івасів І. Макроекономічне стрес-тестування банків: сутність, підходи та основні етапи / І. Івасів, А. Максимова // Фінанси, облік і аудит. — 2011. — № 18. — С.75–85.

55. Житний П. Є. Світова практика стрес-тестування у банках України / П. Є.Житний, С. М. Шаповалова, Г. М. Карамишева // Вісник Укр. акад. банків.

справи. — 2011. — № 1(30). — С. 67–72.

56. Бездудний М. О стресс-тестировании банков / М. Бездудний, Т. Малахова // Экономические стратегии. — 2010. — № 11. — С. 80–87.

57. Бобиль, В. Стрес-тестування кредитних установ у сучасних умовах: теоретичний аспект / В. Бобиль // Банківська справа. — 2010. — № 6. — С. 46-53.

58. Максимова, А. В. Аналіз загальноєвропейських програм макроекономічного стрес-тестування банків / А. В. Максимова // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 4. — С. 64-68.

59. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України : Постанова НБУ від 6 серп. 2009 р. № 460. — Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>

60. Ребрик, Ю. С. Методичні аспекти стрес-тестування ліквідності банку з урахуванням стандартів Базеля III/ Ю. С. Ребрик, М. А. Ребрик // Фінанси України. — 2013. — № 4. — С. 89-97.

61. Стрес-тестування кредитного портфеля. Практичні та технічні аспекти. Вимоги європейського законодавства (спільно з Українською агенцією інвестиційного розвитку)/ Семінар //Національний центр підготовки банківських працівників України. — Вересень 2013р.

62. Лучаківський, А. О. Сучасні підходи до стрес-тестування банків [Текст] / А. О. Лучаківський // Науковий вісник НЛТУ України. — 2013. — № 23(15). — С. 248–255.

63. Документ Базельського комітету з питань банківського нагляду «Ризик ліквідності: управління та завдання нагляду» / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bis.org/publ>.

64. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України (проект) <http://www.bank.gov.ua/laws/show/v0361500-04/conv/page>.

